

Projektets idé

Design af læringsmiljøer i projekt Læring og Udvikling i Daginstitutioner (LUDVI) -

Charlotte Ringsmose og Susanne Staffeldt

Når man anvender begrebet "Læring" i sammenhæng med daginstitutioner kan dette give associationer til den læring, der finder sted gennem fag og i skole, uddannelse og undervisning.

I projekt Læring og Udvikling i Daginstitutioner (LUDVI) knytter vi an til en udviklingspsykologisk forståelse af læring i daginstitutioner. Vi opfatter daginstitutionen som et særdeles væsentligt læringsmiljø, der gennem både det fysiske og sociale læringsmiljø har væsentlig betydning for børnenes læring og udvikling. Læring i daginstitutionen er således ikke knyttet til undervisning eller til indlæring af akademiske færdigheder (tal, bogstaver), men til den læring, der bedst understøtter børnenes udvikling og behov frem mod skolestarten. Vi ser daginstitution, skole og videre færd i livet som et kontinuum, og at den pædagogiske indsats i daginstitutionen kan medvirke til at barnet får et bedre skole- og uddannelsesliv.

Vi vil undersøge, om det er muligt at skabe en daginstitutionskultur, der gør børnene bedre parate til mødet med skolen. Målet er, at børnene derved får bedre sociale og faglige kompetencer og dermed en bedre skolegang.

Vi vil dels indrette institutionerne ud fra den nyeste viden om læring og udvikling, dels med inddragelse af det pædagogiske personale i praksisudvikling. Vi vil arbejde med hvordan de bedst skaber en institutionskultur der styrker, fremmer og udvikler børn i overensstemmelse med den kognitive og sociale læring og udvikling, der finder sted hos børn i daginstitutionen. Institutionskulturen skal efterfølgende fremstå som en helhed, hvor der er sammenhæng mellem indretning, værdigrundlag og dagligdagen i institutionen.

I Danmark skelner vi mellem daginstitutioner og skole. I dette projekt opfattes disse forløb sammenhængende. Det der sker i daginstitutionen har sammenhæng med og stor betydning for barnets udvikling og læring i skolen.

Læring og udvikling i daginstitutioner

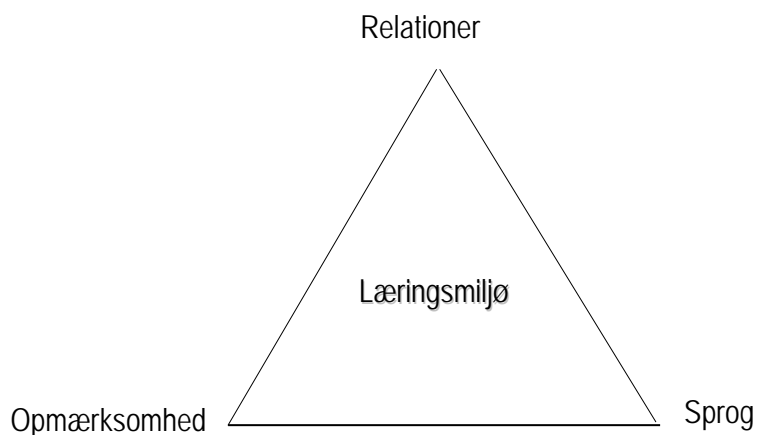
Daginstitutionerne har væsentlig socialiserende betydning for børnene. Det er sandsynligt at de mange timer tilbragt i daginstitutionen kan have en positiv betydning for at børnene kan udvikle sig positivt fagligt og socialt i skolen og fortsætte videre i uddannelsessystemet og arbejdslivet. Det er på dette tidlige tidspunkt i børnenes liv, en særlig indsats kan gøre en forskel.

Internationale forskningsresultater tyder på, at tidlig social kompetence har betydning for social kompetence længere ind i skoleforløbet og helt frem til voksenalderen.¹ Det er endvidere vist at social kompetence er sammenhængende med positive skolepræstationer, positive relationer til skolekammerater og positive lærervurderinger.²

¹ Egeland og Kreutzer, 1991, Werner, 1989

² Dishion, 1990, Luthar, 1991, Luthar Doernberger & Zigler, 1993; Green, Forehand, Beck & Vosk, 1980, Taylor & Trickett, 1989, Vosk, Forehand, Parker & Rickard, 1982, Wentzel, 1991

I projektet har vi valgt at arbejde ud fra følgende model, der for hvert hjørne i trekanten repræsenterer de kognitive og sociale kompetencer, som læringsmiljøet må tilstræbes at imødekomme.

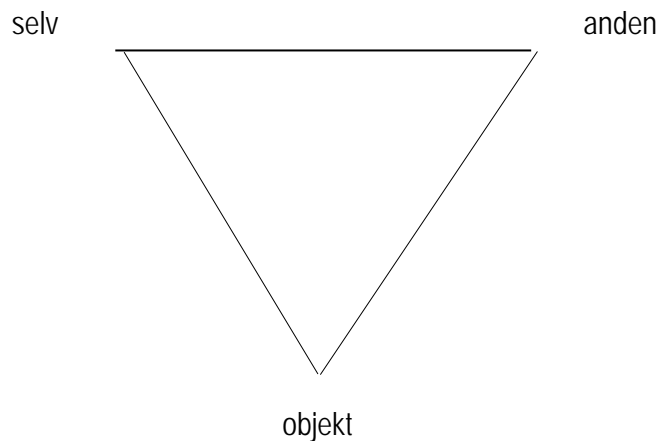

Der er sammenhæng mellem hjørnerne i trekanten. Sprog (kommunikation, dialog) er en grundsten i sociale relationer mellem mennesker. Det er væsentligt at børnene udvikler sprog til at mestre de sociale relationer de indgår i. Der er sammenhæng mellem børnenes sociale udvikling og udviklingen af sproget. Sammenhængen er knyttet til barnets kontakt med andre børn og voksne. I daginstitutionen er det væsentligt at understøtte kommunikation og dialog som barnet får oplevelser af at mestre.

Omvendt er grundlaget for sprog de sociale relationer. Det er afgørende vigtigt at barnet får succes i sociale sammenhænge – det medvirker til at danne godt grundlag for sproglig udvikling, udvikling af relationer samt udvikling af opmærksomheden.

Med hensyn til opmærksomheden er den fælles opmærksomhed grundlag for kommunikation og kontakt. Den fælles opmærksomhed er grundlag for udvikling af social forståelse og dermed grundlag for sproglig udvikling og for at blive indført i kulturen (Carpendale, Lewis, 2007).

Modellen for fælles opmærksomhed er (jeg) selv, sammen med (dig) en anden retter fælles opmærksomhed mod (det) noget. Det kan være at læse en bog sammen eller indgå i en fælles aktivitet. Den fælles opmærksomhed er også grundlaget for en god leg mellem to eller flere børn.

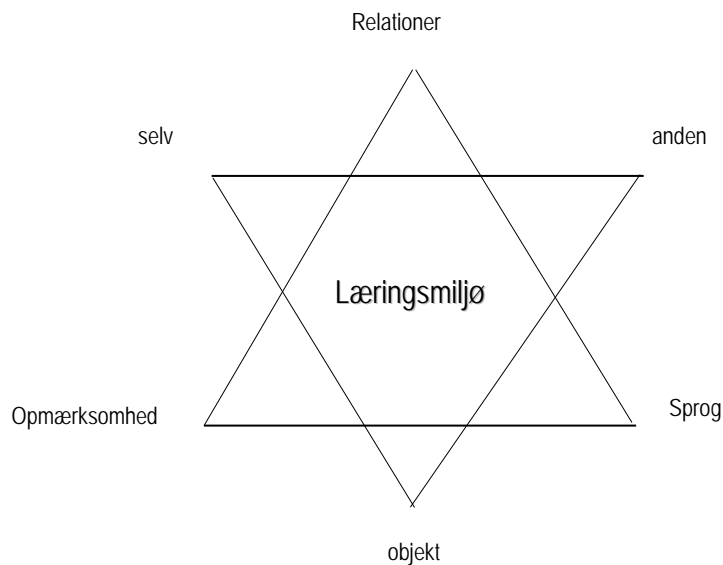
Mangel på fælles opmærksomhed er et tidligt bekymrende tegn (Carpendale, Lewis, 2007). Det er væsentligt at daginstitutionen understøtter aktiviteter, der giver børnene mulighed for at få succes med at have fælles opmærksomhed med andre børn og voksne. Børn der har vanskeligt ved at indgå i sociale relationer med andre voksne og børn får et ringere grundlag for en god opmærksomheds- og sprogudvikling – dermed forstærkes vanskelighederne i de sociale relationer, og dermed sandsynligheden for et vanskeligt møde med skolen. Udviklingen af den fælles opmærksomhed understøttes gennem læringsmiljøet. Vi vil gerne skabe så godt et grundlag som muligt for at få alle børn med i en positiv udvikling.

I projektet tilstræber vi at designe læringsmiljøer, der giver naturlige anledninger til fælles opmærksomhed omkring meningsfulde aktiviteter. Endvidere, at disse bibringer barnet oplevelser af mestring i kontakten med både børn og voksne.

For at etablere dette grundlag ser vi på relationer mellem børn i daginstitutionen og relationer mellem voksne og børn (også de voksnes relationer).

Vi vil gerne give de voksne funktioner, der gør det naturligt at omgås børnene i fælles opmærksomhedsskabende interaktioner. Således er idéen at den voksne har en naturlig funktion i rummet, frem for at skulle "opfinde" funktioner, eller have opsyns- og indgribende funktioner. Det er uværdigt for både børn og voksne. Yderligere ønsker vi, at de voksne bliver synlige for hinanden på en positiv måde, så man bedre bliver i stand til at støtte hinanden, når det er vanskeligt.

De kognitive og sociale lærings- og udviklingsområder kan således skitseres som følgende:

Vi har andre steder beskrevet betydningen af positive relationer samt anerkendende tilgang i relationen (se artikel på www.dpu.dk/ludvi). I det følgende vil vi fokusere på den fælles opmærksomhed og rummets mulighed for at understøtte denne.

Børnenes frie leg

Børnene kan noget fælles opmærksomhedsskabende gennem legen, som vi voksne ikke er nær så gode til. De fleste forældre har forsøgt sig med at indgå i leg som fx, når datteren vil lege med Barbie. I mangel af et barn i nærheden beder hun "kan du ikke være Ken". Som voksen kan det være uhyre vanskeligt at indgå på samme naturlige måde i rollen som "Ken". Du kommer simpelthen ikke i "flow" på samme måde som barnet. I projektet tilstræber vi at indrette læringsmiljøer, der skaber muligheder for at børnene kan være i flow i den frie leg, og for at opnå de gevinster det giver i form af fælles opmærksomhed, sproglig udvikling, kontakt og trivsel.

De aktiviteter, der sættes i gang af de voksne er et tilbud til børnene, og har samtidig til hensigt at give de voksne muligheder for at komme i god kontakt med børnene. Mange børn er ivrige og nysgerrige efter denne kontakt og fælles opmærksomhed med de voksne. Det skyldes sandsynligvis vores

læringshungrende hjerne, der er ubevidst bevidst om, at de voksne kan tilbyde kontakt og aktiviteter, der kan være udviklende.

En voksen, der bager eller producerer legetøj (boller af trylledej) er interessant for børnene. En voksen der følger børnenes initiativer som modelbygger og medudvikler af gode idéer er interessant sparringspart for en hjerne i udvikling. Kontakten medierer fælles opmærksomhed og kommunikation, hvorved læring med hensyn til sprog, opmærksomhed og relationer tilgodeses i en fælles opmærksomhedsskabende aktivitet.

Den voksne tiltrækker og fastholder en god kontakt gennem aktiviteten, og medvirker til det gode fundament for læring og udvikling. Ved at anerkende barnets interesse starter jeg en kommunikation som gør, at barnet vil turde, at gå et skridt videre.

Vi lægger vægt på, at de voksne har naturlige funktioner i rummet, og at det pædagogiske personale kan anvende deres egne ressourcer og motivationer i aktiviteterne med børnene. At de voksne, der har kurser i naturaktiviteter forstår disse aktiviteter på legepladsen og i skoven. At de voksne, der interesserer sig for og har uddannet sig i teater/drama forstår dette osv.

Således tilstræber vi at imødekomme begge læringstilbud. Børnenes frie leg samt vokseninitierede aktiviteter. Samtidig sikrer vi, at de voksne er i lokalet på en meningsfuld måde – gennem en aktivitet – kan den voksne understøtte børnenes positive sociale og kognitive udvikling.

Vi vil give en variation af tilbud, så vi giver mulighed for at udvikle børnene med deres forskellige udgangspunkter. I indretningen af institutionerne anerkendes børnenes forskellige motiverende områder og alle børnene finde noget de mestrer og oplever succes ved.

Ritualer, kontakt, tryghed

I designet af læringsmiljøer har vi tilrettelagt åbne miljøer. Dette må naturligvis ikke ske på bekostning af kontakt og tryghed.

I sin fremlæggelse af finsk skolestartspædagogik på projektets opstartseminar bemærkede Frans Ørsted Andersen, at det er væsentligt at skelne mellem institutionens liv og familielivet. Daginstitutionen er ikke et hjem, og man skal undlade at børnene får den opfattelse, at der er som i familien. Din sikkerhed skal grundlægges på en anden måde i skolen og institutionen.

Vi vil understøtte den institutionelle omsorg.

Således understøtter institutionen, at børnene er opmærksomme på, at de er på en institution, og at pædagogerne ikke udfylder forældreopgaver. Institutionen må være tydelig med, hvad den vil, og hvad den står for, og personalet må håndtere nærheds/distance problematikker. Eksempelvis, at forældrene afleverer og henter børn med respekt for børnenes leg eller aktiviteter. I designet har vi oprettet zoner, der er offentligt tilgængelige og zoner, der ikke er. Det er en respektfuld måde at håndtere nærhed og distance.

Institutionens arbejde med nærheds/distance problematikker sker ikke på bekostning af børnenes behov for tryghed og genkendelighed. Derfor er det vigtigt at børnene er trygge ved de voksne i institutionen samt, at de voksne griber kontakten i den sociale relation an på en anerkendende måde, der vil være genkendelig for barnet.

For at understøtte tryghed og kontinuitet gennemgår personalet i institutionerne samme forløb vedrørende relationer og socialt samspil. Hensigten er, at alle voksne møder barnet på en anerkendende måde.

Ude i verden skal du have din tryghed i, at de voksne du møder vil møde dig med en anerkendende tilgang.

Vi vil også gerne vise dette gennem den fysiske indretning. Hvor kan du blive mødt mere omsorgsfuldt end i et rum, hvor du mestrer og har noget der motiverer dig.

Yderligere har vi i design af læringsmiljøer sikret, at barnet er knyttet til en gruppe i institutionen. Gruppen mødes med faste intervaller hver dag. Hensigten med mødet er at barnets tilhørsforhold til gruppen opretholdes. "Møderne" er med til, at de voksne har føling med "deres" børn. Der vil således fortsat være gruppepædagoger, der har et særligt ansvar for en gruppe børn og for kontakten til forældrene. Dog indgår børnene i løbet af dagen i aktiviteter med andre voksne og børn afhængig af barnets motivation og interesse for aktiviteten.

Det er væsentligt at mødet i gruppen følger nogle genkendelige mønstre. Vi har indbygget principper omkring anerkendende modtagelse af børnene, hvor man føler sig velkommen i institutionen.

At børnene mødes med de samme voksne og børn hver dag og at tidspunktet ligger naturligt i dagens forløb. Barnet vil genkende mønstrene i dagens gang i institutionen. Børnene kan have forskellige opgaver på skift: vælge dagens sang eller rim, angive "vejrudsigten" på en tegning. Vise og forklare et produkt fra værksted o.l.

Det fysiske rum

Hvis der ikke er tilstrækkeligt med plads kan det være vanskeligt at forene børns aktiviteter med et acceptabelt arbejdsmiljø.

En del af indretningen drejer sig om at tage højde for, at Jo flere personer pr. kvadratmeter og jo flere aktiviteter der foregår jo vanskeligere bliver det at regulere lydniveauet, hvilket har betydning for kommunikation og fælles opmærksomhed.

Den fysiske tæthed i rummene kan være et problem i relation til at anerkende og give grobund for udvikling af fælles opmærksomhed. Man kan simpelthen blive for mange i et rum til at børnene kan udelukke distraktorer i form af støj og andres aktivitet og leg. Hvis den fysiske tæthed bliver for høj kan der ikke kompenseres for de vanskeligheder det fører med sig.

Den rumlige udformning i projektet søger at skabe rum for et mere fokuseret møde mellem aktørerne, børn som voksne. Dette gælder både for den synlige materielle del, men også for lyd, som kan være en problematisk faktor i børnehaven.

En bedre (bredere) fordeling af børnene er essentiel og en eliminering af de mange ganglinier nødvendig, for at skabe et miljø hvor børn og voksne kan trives og arbejde i et godt læringsmiljø. Rum uden ganglinier, ved dette forstås, at gå fra et punkt til et andet uden ærinde i det mellemliggende, giver god mulighed for koncentration og fordybelse.

Ved en fordeling af de forskellige funktioner gives mulighed for stor opmærksomhed omkring det der foregår lige her og nu. Ved at give mulighed for ro undgås stresstilstande.

Vi arbejder med forskellige zoner, der spænder mellem stor aktivitet og lav aktivitet.

Zone 1

Den meget aktive zone
Legepladsen, der tilgodeser børn med et højt motorisk aktivitetsniveau.
Ind og udgang, hovedfærdselsårer med mange ganglinier
Garderobes, med aktivitet omkring på og afklædning

Zone 2

Aktiv zone hvor aktivitet koncentreret om et emne, i et forholdsvist åbent miljø, hvor det er let at danne sig et overblik over muligheder der er for aktivitet og spillereglerne. De voksne er meget synlige både for børn og hinanden.

Zone 3

Aktiv zone uden vokseninitieret aktivitet. Rummer den selvstændige frie leg et eller flere børn sammen.

Zone 4

Stille zone. Rum til historielæsning, højtlesning og afspilning.
Lederens kontor (barnets plads)
Soverum

Gennem møblering er det muligt at påvirke forskellige stemninger og bevægelsesmønstre. Møbleringen kan være medbestemmende for hvordan vi bevæger os rundt i rummene og skaber ganglinier som kan være mere eller mindre hensigtsmæssige. Lange lige forløb appellerer ofte, for børn, til løb og anden fysisk udfoldelse. Ved at give et område en bestemt funktion, kan man give gode signaler om hvilket(n) aktivitetsniveau eller adfærd man forventer i området. Det kan være muligt at kombinere forskellige aktiviteter, men det vil være lettere for barnet at aflæse forventninger til brugen, hvis området er klart defineret.

Vi vil prøve at arbejde med det klart definerede rum som tryghedsskabende faktor. Vi underkender ikke det funktionelle i fleksibilitet, men mener at fleksibilitet i denne sammenhæng fungerer bedst i den lille skala, således at den menneskelige krops dimensioner hele tiden forholder sig til rummet og rumligheden. Der er altså tale om klart definerede rum, hvori det er muligt at skabe eget rum.

Projektets forløb

Projekt "Læring og Udvikling i Daginstitutioner" er tilrettelagt som et kvalitativt, handlerettet forskningsprojekt.

Med henblik på at dokumentere projektets resultater vil vi indsamle data på fire daginstitutioner; De to projektinstitutioner samt to kontrolinstitutioner. De fire institutioner vælges på baggrund af sammenlignelige socioøkonomiske profiler samt fordeling af et- og tosprogede børn.

De fire institutioner vil løbende blive fulgt med henblik på at vurdere kvantitative og kvalitative erfaringer fra projektindsatsen.

Fokus er på børnenes muligheder for, - samt evne til at indgå i sociale og læringsmæssige sammenhænge i daginstitution og skole.